

Bijdragen:

1. Jorien Kranendijk

Context:

- 7110 gebedshuizen in Nederland
- 1530 herbestemd, 295 in transitie
- 5250 kerken in religieus gebruik
- PKN verwacht de komende jaren 10-15% kerkgebouwen die religieuze functie verliezen
- RKK tussen 50-80%
- Aartsbisdom Utrecht: in 2028 nog 20 parochies met 1 á 2 kerkgebouwen // nu nog zo'n 280 kerkgebouwen
- Aantal gebedshuizen in Overijssel:
  - o 500 kerkgebouwen
  - o Grootste denominaties: Protestants 160 kerkgebouwen, Katholiek, 95 kerkgebouwen en Gereformeerd 76 kerkgebouwen
  - o 130 rijksmonumenten en 70 gemeentelijke monumenten
  - o 60 kerkgebouwen tot en met de 18de eeuw gebouwd, overgrote deel vanaf de 19de eeuw
  - o zo'n 100 kerkgebouwen hebben al een andere bestemming

De insteek vanuit zowel kerkelijke partijen als de overheid is zoveel mogelijk voortgaand religieus gebruik. Maar de golf van leegkomende en functie verliezende kerken zal Overijssel zeker niet voorbijgaan.

Programma Toekomst Religieus Erfgoed:

Het Nederlands religieus erfgoed is ongekend rijk en kan rekenen op draagvlak bij een breed publiek. Het draagvlak voor monumentale kerken, kloosters en hun interieurs is er, ongeacht of men zelf te kerke gaat of niet en geldt zowel jong als oud. Door een teruglopend kerkbezoek staat het voortbestaan van veel kerken onder druk. Zo wordt het voor de eigenaren steeds moeilijker om het onderhoud van de gebouwen te bekostigen. Voor kloosters geldt dat het aantal actieve religieuzen drastisch afneemt. Gevolg is dat een grote groep monumentale kerken en kloosters voor de eredienst gesloten worden, worden her bestemd of dat soms zelfs sloop dreigt.

Het kabinet zet actief in op de toekomst van het religieus erfgoed. Op 10 november 2018 is een samenwerkingsovereenkomst ondertekend namens overheden, kerkeigenaren en vertegenwoordigers van erfgoed- en burgerorganisaties. Het doel van deze overeenkomst is een duurzaam toekomstperspectief te ontwikkelen voor het religieus erfgoed. Om dat te bereiken moet ál het religieuze erfgoed in samenhang gezien worden. Kerkgebouwen, synagogen en moskeeën van alle tijden, van alle geloven, monumentaal en niet-monumentaal.

[De samenwerkingspartners](#) ondernemen diverse acties waarvoor de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap in totaal 13,5 miljoen euro beschikbaar stelt. Dit geld is voor het grootste gedeelte beschikbaar om burgerlijke gemeenten aan te jagen het gesprek aan te gaan met hun kerkeigenaren en de opgave voor de kerkgebouwen binnen de gemeentegrenzen gezamenlijk te verkennen. Hiervoor kunnen ze een financiële bijdrage ontvangen. Daarnaast reserveert de minister geld om

allerlei activiteiten uit te voeren die de mogelijkheden voor deze gebouwen laten zien en kerkeigenaren en gemeenschappen kunnen inspireren bij de instandhouding van hun kerk.

Programmaliijnen

Een duurzaam toekomstperspectief ontwikkelen voor de monumentale kerkgebouwen in Nederland kan alleen als alle betrokken partijen samenwerken. Zij doen dat met de vijf onderstaande programmaliijnen

1. **Kerkenvisies** | Gemeenten worden aangemoedigd aan om op lokaal niveau integrale kerkenvisies op te stellen. Alle kerkgebouwen uit de (burgerlijke) gemeente worden hierbij betrokken en de visie komt in dialoog met alle betrokken partijen tot stand. Inmiddels zijn zo'n 145 gemeenten in Nederland bezig met een kerkenvisie. In onderstaande tabel staan de gemeenten die vanuit Overijssel deelnemen. Er wordt vanuit de samenwerkende partijen zoals net aangegeven door Ilse nog actief achter de gemeenten aan gegaan om aan de slag te gaan met een kerkenvisie. De ervaring leert dat het goed is als kerkelijke en burgerlijke gemeenten elkaar weer leren kennen, weten wie ze moeten hebben als er iets speelt en elkaars taal leren spreken. Als zich dan ontwikkelingen gaan voordoen in de toekomst, is het eerste contact al gelegd. Een ander positief punt blijkt de ontmoeting van de kerkelijke partijen onderling – ze spreken elkaar en ervaren dat ze veel dezelfde zorgen delen en elkaar ook hierin kunnen helpen. In Almelo, Borne, Dinkelland, Enschede, Haaksbergen, Hellendoorn, Hengelo, Kampen, Rijssen-Holtten, Steenwijkerland, Tubbergen, Zwolle zijn ze inmiddels aan de slag met een kerkenvisie.
2. **Kennis** | Om partijen die zich inzetten voor de toekomst van religieus erfgoed te steunen, zet het programma in op het ontwikkelen en toegankelijk maken van de daarvoor nodige data en kennis.
  - Database gebedshuizen
  - [Boek met 88 functies in kerkgebouw](#)
  - Website
  - Onderzoek gebruik/behoefte ceremoniële gebouwen bij niet-christelijke geloofsgemeenschappen en christelijke migrantengeloofsgemeenschappen
  - Onderzoek post-65 kerkgebouwen
  - Onderzoek rituelen bij kerksluitingen

Maar ook werken en bijdragen aan provinciale ondersteuningsstructuur waar iedereen terecht kan voor vragen, overleg, kennis en informatie. Kijk op www.toekomstreligieuserfgoed.nl

3. **Duurzaamheid** | de energierekening vormt vaak een substantieel onderdeel van de exploitatie. Om hier oplossingen voor te vinden, en tegelijk te werken aan het terugdringen van CO2, wordt een innovatieprogramma opgezet dat zich specifiek richt op duurzaamheid bij religieus erfgoed.
  - [Dossier duurzaamheid](#)
4. **Toegankelijkheid** | Zijn kerken vaker open, dan kunnen meer mensen genieten van religieus erfgoed. Dat vergroot het draagvlak voor het behoud van het gebouw én draagt bij aan een verbeterde exploitatie. Daarom zet het programma in op grotere, publieke toegankelijkheid van kerkgebouwen.
  - [Grootste Museum van Nederland](#)
  - [Meest Gastvrije Kerk van Oost-Nederland](#)
  - [Onderzoek toeristische potentie van kerkgebouwen](#)

- 5. Draagvlak |** Een groeiende groep jongeren komt niet of nauwelijks in kerkgebouwen. Dat geldt ook voor veel medeburgers met een niet-christelijke achtergrond. Door hen met de rijke betekenislagen van religieus erfgoed in aanraking te brengen, willen we het draagvlak ervoor vergroten.
- Netwerk van opleidingen die zich bezig houden met dit thema (zowel vanuit religie, ontwerp, bestuurskunde e.d.)
  - De "[kerkvernieuwers](#)" – een netwerk van niet-geijkte spelers binnen dit veld (als kunstenaars, financiers, creatieve denkers) die graag wat willen betekenen

Ervaringen na twee jaar programma

- Er is veel beweging ontstaan: het onderwerp is bij de burgerlijke gemeenten onder de aandacht gekomen of aan het komen. De kerkelijke partijen voelden zich enigszins overvallen omdat ze zelf nog maar beperkt bezig zijn met hun eigen visie op de toekomst of er nog niet aan toe zijn om dit onderwerp te bespreken. Ook hier zie je wel een ontwikkeling – ook vanuit de koepels (m.n. PKN) wordt het ook gestimuleerd. Het onderwerp leeft zeker bij de media en er komen dagelijks voorbeelden voorbij van sluitende kerken, mooie oplossingen, trieste verhalen e.d.
- Het 'in gesprek gaan' met elkaar heeft zeker meerwaarde. Het hoeft niet meteen tot dichtgetimmerde afspraken te komen of tot een heel vertrouwelijk niveau. Zorg dat je elkaar leert kennen voor als het nodig is (er ontwikkelingen zich voordoen)
- Het is een hele lastige, gevoelige en emotionele opgave waar we voorstaan. Deze opgave kunnen we niet ieder alleen het hoofd bieden – dit moet gezamenlijk. En dan nog gaan we zeker niet alles oplossen, maar deze gebouwen verdienen wel een grote inspanning, ook van de bredere maatschappij
- Er gebeuren al hele mooi dingen en als we kijken naar de plekken waar de handen van velen op elkaar komen dan zie je dat zeker terug in het landelijk gebied en de kleinere kernen. Het zijn vaak geen makkelijke processen maar als het lukt om een kerkgebouw zijn religieuze functie te laten behouden en tevens in te zetten voor breder gebruik dan is dat vaak een oplossing die op veel draagvlak kan rekenen.

2. Petra Stassen

Houdt een inleiding over de vraag: "Hoe mobiliseer je kerken?"

Er zijn drie zaken belangrijk hiervoor, namelijk feiten, dialoog en begeleiding.

Op dit moment hebben kerkgemeenschappen te maken met grote veranderingen. Ze staan op een zogenaamd kantelpunt. Dat brengt ongemak met zich mee. Deze veranderingen zijn voelbaar in de gehele kerkgemeenschap en iedereen voelt dat er iets moet gebeuren. Ook de paus heeft hier over gesproken. Hij heeft aangegeven dat waar het over kerken gaat dat tijd belangrijker is dan ruimte. Dit is te interpreteren dat het Vaticaan het vooral van belang vindt dat er tijd wordt gemaakt voor belijden van het geloof en dat de plek waar dat gebeurt wellicht minder van belang is. Aan de andere kant moet ook de tijd rijp zijn om deze verandering in gang te zetten. Al met al kan deze uitspraak wel betekenen dat er op termijn meer mogelijk wordt in de katholieke kerkgebouwen en dat de eredienst en andere functies naast elkaar zouden kunnen bestaan.

Op de korte termijn zien kerken dat er actie nodig is om teruglopend kerkbezoek en olopende

kosten het hoofd te bieden. De beslissingen die gemaakt moeten worden zijn voor de lange termijn. Lastig!

Want hoewel kerkbezoek terug loopt zien we in de maatschappij wel de behoefte aan zingeving en samenkomst. Religie ontwikkelt zich ook buiten de kerk. Hoewel de sfeer in kerken misschien niet iedereen uitnodigt, is zingeving belangrijk voor veel mensen. Dat moeten kerken niet vergeten.

Wat we niet willen is een beeldenstorm. Zet niet te gemakkelijk de kerk opzij. Kiezen voor een richting is belangrijk. De opdracht aan kerken is dat zij keuzes moeten maken, terwijl we ons op een kantelpunt bevinden. Het is nodig om stappen te zetten, maar er geen garantie op succes. Ga er maar aan staan. Het is belangrijk om de feiten open bespreken (het is aan te bevelen om je hierbij te laten begeleiden) ga op zoek naar de feiten van de stand van zaken. Het onderzoek door Ipsos deelt feiten. Je moet erover praten. Als je niets doet, klopt de verandering straks aan. Dan overkomt het je. Dan loop je achter de feiten aan.

Kerken staan op het punt om beslissingen nemen voor de lange termijn. Hoe zie je je geloof ontwikkelen? Ook de jongere generatie heeft zeker behoefte aan zingeving. Hoe geef je dit een plek? Vraag je zelf af hoe het komt dat de kerk leger zijn. Spreek erover met elkaar en met de gemeenschap. Het geloof en de kerk speelt al duizenden jaren een belangrijke rol in het leven van mensen. Dat het geloof iets blijvends is, staat wel vast. Houd een positief verhaal, put inspiratie uit geloof.

Is er beweging in de kerk en in de gemeenschap voor een nieuwe richting. Ga er dan voor! Ideeën en plannetjes niet voldoende. Als kans wilt maken op toestemming zorg dan dat je met een goed onderbouwd verhaal richting kerkelijk leiders gaat. Ook financieel! plan. Plannen maak je niet eventjes, hier moet je echt even goed voor gaan zitten en zorg dat je met de verschillende mensen en groepen in gesprek komt. Laat je begeleiden door mensen met verstand van zaken, zodat je de juiste vragen formuleert en met de omgeving in gesprek gaat. Zorg in de plannen voor stevige onderbouwing. Loopt parochiegrens over gemeente of provinciegrens, betrek dan alle partijen.

3. Klaas van der Kamp, classispredikant PKN Overijssel-Flevoland

Ooit werkte ik bij Royal Jongbloed in Heerenveen, een internationale uitgeverij. We hadden klanten van over de hele wereld. Ze kwamen soms bij ons bedrijf op bezoek. Vaak bleven ze een nacht over. En het hoort bij de internationale regels van gastvrijheid dat je de mensen dan opvangt en met ze uit gaat eten.

Zo ontving ik ooit gasten uit Armenië, orthodoxe christenen. Ik nam ze mee naar een restaurantje in Woudsend. Een oud doopsgezind kerkje. Het is al in 1969 verbouwd tot een horeca-etablisement. Het kreeg de toepasselijke naam 't Ponkje'. Er hangt bij de deur zo'n ouderwetse collectezak aan een hengel. Als je binnen zit, zie je aan beide kanten de oude gotische ramen. Er is een galerij. En hoog in de kerk hangt een boot, zoals je die in oude vissersplaatsen als Kuinre en op Urk ook in kerken kan vinden. Succes verzekerd, dacht ik.

Maar ik had buiten de waard gerekend; liever nog: buiten de gasten gerekend. De orthodoxe Armeniërs keken vreemd naar de menulijst. Toen ik informeerde of de biefstuk of de kippensoep hen niet beliefd, trok de één de stoute schoenen aan en zei: 'Jawel, maar je gaat toch niet in een kerk eten? Dat is toch niet eerbiedig?' Ik realiseerde me dat ik een culturele fout had gemaakt. Sommige culturen en denominaties kunnen het zich niet voorstellen dat je voedsel nuttigt in een heiligdom.

Het voedsel dat je daar krijgt, moet geestelijk zijn en niet stoffelijk.

Ik ben protestant en denk daar anders over. Als vertegenwoordiger van de protestantse classis Overijssel-Flevoland promoten we het multi-functionele gebruik van kerkgebouwen. Dat heeft diverse redenen. Het heeft natuurlijk te maken met de betaalbaarheid van onderhoud en instandhouding van het gebouw. Hoe meer gebruikers, hoe meer draagvlak, hoe eerder je zwarte cijfers schrijft. Maar het gaat niet alleen om geld. Het gaat ook om iets anders. Het gebouw is bedoeld als ontmoetingsplaats voor de leefgemeenschap om de kerk heen. Vaak kan je dat terugzien aan de planologie van een dorp of een stad. Of je nu kijkt naar de Sint-Nicolaaskerk van Zalk, de Martinuskerk van Markelo of de Grote Kerk van Almelo, ze liggen centraal in de plaats. De kerk is bedoeld voor de gemeenschap.

Ik probeer kerkrentmeesters en kerkenraden ervan te overtuigen ruimhartig hun gebouwen voor de samenleving ter beschikking te stellen. Dat heeft wel consequenties, met name voor het interieur. Een gebouw wat breder inzetbaar is, heeft geen zwaar opgelegde eiken toegangsdeuren, maar deuren met glas. Vandaar dat men muren sloop van de Sint-Michaëlskerk in Zwolle om de kijklijnen van de straat mogelijk te maken. Het heeft geen vaststaande houten kerkbanken, maar statafels en losse bijzetstoelen. Vandaar dat de Andreaskerk in Steenwijkerwold het interieur heeft aangepast. Het heeft geen doophek en omljnd liturgisch centrum met een preekstoel, maar een enigszins verhoogd podium, waar mensen die iets te zeggen of te zingen hebben goed zichtbaar zijn. Er is een stamtafel met tijdschriften. Er zijn hoekjes met computers, voor wie iets na wil kijken. Er is een buffet, waar je eten of drinken kunt halen en daarachter een keuken. Het gebouw is niet heilig, al brengt het je wel in goede sferen. Het gebouw is niet deftig, al is het wel stijlvol. Het gebouw is vooral gastvrij.

We hebben dit jaar een eerste editie gehad van de verkiezing van de meest gastvrije kerk van Oost-Nederland. Ik was één van de juryleden. En om dat netjes te doen ben ik als mystery guest naar een paar kerken toegegaan. Dat was leuk. Je gaat ineens met andere ogen kijken. Het was vervelend te merken, dat de deur van een kerk soms op slot zat en dat je nergens informatie kon vinden over openingstijden. Of je kwam binnen en stuitte op allerlei verboden. 'Stilte in acht nemen'. 'Verboden op de kansel te klimmen'. Hoewel er ook wel grappige teksten waren: 'Gelieve geen pruimtabak te spugen in te kerk'. Het was leuk als er uitleg was. Het was fijn als er verwarming was. En als er muziek zachtjes klonk. Of als iemand je aansprak. 'U zult zin hebben in een kopje koffie', zei iemand tegen me, bij zo'n kerkbezoek. 'Wat aardig van u', zei ik, 'en u kent me niet'. 'Nee', zei de dame, 'maar wij zeggen: als er een gast voorbij komt, komt er een engel voorbij'.

Er zijn heel veel kerken in Overijssel die het verstaan ontmoetingsplaats te zijn voor de buurt. De plek waar de jeugd elkaar mag ontmoeten. De plek waar digibeten een cursus computeren krijgen. Waar voorafgaand aan de verkiezingen straks een toelichting wordt gegeven op enkele politieke programma's. De plek waar het koor Eufonia koorrepetities houdt. En de plaats waar de biljartvereniging De Rake Keu oefent.

Komt de eredienst van de christelijke gemeente dan niet in de knel?, vraagt u zich misschien af. 'Welnee', zeg ik dan, 'al die activiteiten zijn een goede opmaat. En op zondag is er een of zijn er twee erediensten.

Het kerkgebouw is een ontmoetingsplaats. En het wordt pas een heilige plaats op het moment dat de heilige boeken opengaan en de mensen zingen. In zo'n lofzang worden alle activiteiten die door de week hebben plaatsgevonden voor Gods aangezicht gebracht. Geen betere plek om dat te doen, dan

de plek waar God zelf in de achterliggende periode de mensen nader heeft leren kennen.

[Klaas van der Kamp v.d.m.](#)

classispredikant Overijssel-Flevoland Protestantse Kerk in Nederland

4. Roy de Witte

Provincie is betrokken op het thema erfgoed in 2021 komt provincie met een voorstel voor uitwerking, waarin Provinciale Staten ook expliciet aandacht hebben gevraagd voor de kerken. Roy geeft verder aan dat hij als gedeputeerde ook op landelijk niveau in het overleg orgaan van de provincies (IPO) erfgoed in zijn portefeuille heeft en dat hij hier aandacht voor vraagt. Daarnaast geeft hij aan dat hij ziet dat er in de provincie niet alleen een fysieke opgave ligt, maar ook een sociaal maatschappelijke. Deze opgave kan niet alleen met geld worden opgelost. Ook een creatieve gemeenschap die samen nadenkt over mogelijke oplossingen is onmisbaar om de opgaven rond de kerken het hoofd te bieden.

Links en tips

Aanbod van Saxion aan kerken die bezig gaan met hun interieur

Transformatie en herbestemming van kerkgebouwen is actuele en bijzondere ontwerpogave. 3e jaars studenten van de opleiding Interior Design & Styling, Deventer starten vanaf 1 februari 2021 met het semester waarin transformatie van kerkgebouwen centraal staat. De studenten zullen een half jaar in samenwerking met alle betrokkenen tot verschillende ontwerp oplossingen komen. (interieur-, licht-, en maatwerk-ontwerpen).

Wil je hier als kerk aan mee doen of hier meer over weten Dan kan je contact opnemen met Sarah Hamming via d.s.hamming@saxion.nl

Kerk van alle kanten uitzending:

Tijdens het webinar werd aangegeven dat er interessante uitzendingen zijn om terug te kijken. <https://www.cultureelerfgoed.nl/actueel/agenda/2020/12/02/de-kerk-van-alle-kanten-kerk-in-functie>

Ipsos onderzoek

Het Ipsos-onderzoek beantwoordt een vraag van het Landelijk dienstencentrum van de PKN over de wijze waarop dit centrale orgaan de basis van dienst kan zijn. Het rapport zelf is niet bedoeld voor publicatie. Bijgaand het artikel dat hierover op de website van de PKN verscheen. De PKN kent diverse subsidiemogelijkheden voor innovatie. Zie bijvoorbeeld: <https://www.protestantsekerk.nl/thema/kerk-en-wereld/>

Subsidie PKN

Het aanvragen van subsidie is in de PKN tamelijk informeel geregeld, er is natuurlijk wel het nodige voorwerk te doen. Indien gewenst kan Kerkelijk Waardebeheer daarbij helpen. Belangrijkste voorwaarden om subsidie te krijgen zijn in alle gevallen: een concreet plan (inclusief fasering), een bijbehorende begroting, dekkingsvoorstel.

Bij alle vragen die de uitvoering van (gebouwen)plannen betreffen, is Kerkelijk Waardebeheer een ondersteuner.

Vragen en antwoorden uit het webinar

- 1. Aspecten die spelen bij nieuwe functie toevoegen aan kerk zijn monumentale status, klimaatverbetering t.b.v. verlagen energieverbruik, daglicht. Wat zijn ervaringen van anderen**
Kijk voor ervaringen van anderen eens [hier](#) of [hier](#)
- 2. Moeten gemeenten niet meer de handschoen oppakken bij het opstellen van kerkenvisies? Het zijn er landelijk nu nog maar 140 gemeenten. Volgens Jorien moeten gemeenten en kerken elkaars taal beter verstaan.**
Dat zou zeker mooi zijn - we doen op dit moment i.s.m. alle provinciale steunpunten en provincies een laatste aanjaagronde, omdat gemeenten voor het laatste februari 2021 een uitkering voor het opstellen kunnen aanvragen - we verwachten daar nog wel de nodige gemeenten uit
- 3. Overweging van kerkbesturen is vaak dat men moeite heeft om eigen vermogen van de kerk te investeren voor nieuwe maatschappelijke functies in het kerkgebouw, terwijl daar ook niet-kerkleden gebruik van maken. Vermogen dat door de kerkleden is opgebracht**
De vraag is wat je als doelstelling van de kerk ziet. Als dat is: het verspreiden van een boodschap van geloof, kunnen middelen van de kerk daarvoor gebruikt worden.
- 4. Hoeveel gemeenten in Overijssel hebben inmiddels een kerkenvisie opgesteld?**
Er zijn op dit moment 12 gemeenten bezig met de kerkenvisie.
- 5. Zijn er kosten aan verbonden als je Toekomst Religieus Erfgoed gaat inzetten voor je transitie proces van je kerk?**
Het programma Toekomst Religieus Erfgoed is niet direct bedoeld voor individuele transitieprocessen voor kerken - we stimuleren wel op provinciaal/regionaal niveau dat er een soort loket gaat ontstaan waar eigenaren/mensen met vragen terecht kunnen. Maar vanuit het programma zijn hier geen middelen voor. Er is wel een herbestemmingsregeling om subsidie te ontvangen voor een haalbaarheidsonderzoek naar her/nevenbestemming van een kerkgebouw - deze is vooralsnog alleen voor rijksmonumenten.
<https://www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/subsidie-herbestemming-monumenten/herbestemmingssubsidie-aanvragen>
- 6. Kerkenvisie, kan dat ook voor niet monumentale kerkgebouwen?**
ja zeker, het is juist de bedoeling voor alle gebedshuizen van alle tijden en denominaties
- 7. Er wordt gesproken over de kerkgebouwen, maar begraafplaatsen zijn vaak een onderdeel hiervan. In hoeverre wordt hier aan gedacht?**
Wij stimuleren deze ook mee te nemen in de visie omdat ze naast onderdeel ook vaak van wezenlijk invloed zijn op evt. ontwikkelingen. Naast begraafplaatsen zijn ook interieur(onderdelen), immateriële zaken, evt. groenaanleg enz van belang
- 8. In Oldenzaal zijn we bezig met de toekomst hoe kunnen we aanhaken bij een van jullie initiatieven**

Je zou op internet eens kunnen zoeken naar de 'kerk van alle kanten'. Via de Rijksdienst van Cultureel erfgoed worden veel info sessies georganiseerd. We kunnen je ook in contact brengen met een partij die eens vrijblijvend met jullie van gedachten kan wisselen. Als je dat wilt, mag je een mail sturen naar kimverweij@ovkk.nl

9. RK parochiegrenzen lopen anders dan gemeentegrenzen. Hoe pakt dit in de praktijk uit en welke rol nemen de bisdommen en grens gemeenten op zich.

Dat is wisselend - wanneer alle gemeenten waarbinnen de parochie valt bezig zijn met een kerkvisie, is een samenwerking meestal wel mogelijk. Sommige burgerlijke gemeenten proberen ook buurgemeenten over te halen in deze gevallen. En anders wordt er door de parochie alleen dat deel ingebracht dat binnen de grenzen van de burgerlijke gemeente valt - niet wenselijk maar het is zo. Overigens zou ik als parochiebestuur niet schromen om de opgedane kennis/visie of reeds opgestelde eigen visie ook actief te delen met de gemeente die geen kerkvisie opstelt. De RK Parochie in Uden heeft zelf een kerkvisie opgesteld (zie voorbeeld) <https://www.toekomstreligieuserfgoed.nl/nieuws/kerkvisie-rk-parochie-sint-petrus-gepresenteerd>

10. Het besluit is genomen: op termijn wordt het kerkgebouw aan de eredienst onttrokken. Welke stappen kunnen we als geloofs-/dorpsgemeenschap nu het beste nemen?

Een goed proces begint met een gesprek met alle betrokkenen. Niet alleen binnen de geloofsgemeenschap, maar ook met inwoners van wijk of dorp. Als je wilt kunnen we je in contact brengen met een partij die hier een keer vrijblijvend met je van gedachten kan wisselen. Als je dat wilt kan je een berichtje sturen naar kimverweij@ovkk.nl.

11. Er is net een boek uitgekomen met voorbeelden van herbestemde kerkgebouwen

Om dit boek te bestellen: <https://www.uitgeverijblauwdruk.nl/kerkgebouwen/>

12. Kerken worden vaak gezien als eigendom van de gemeenschap. Immers zelf gesticht en onderhouden. Juridisch ligt dit echter anders en ligt eigendom bij bestuur. Kunnen overheden hier richting besturen en bisdom iets betekenen door mede te helpen deze eigendommen te behouden voor de gemeenschap?

Het eigendom van een kerkgebouw ligt in het algemeen bij de lokale geloofsgemeenschap en niet bij het bestuur. Het bestuur vertegenwoordigt de lokale geloofsgemeenschap. Dit zijn zeker onderwerpen die aan bod komen bij kerkvisietrajecten maar ook gevoelig liggen. In Overijssel zijn ook Klaas van der Kamp (classis PKN) en Ronald Cornelissen (vicaris bisdom Utrecht) hierover in gesprek.

13. Hoe denkt men over het feit dat er weer een (kerk) gebouw, welke wordt gesloten, terugggegeven wordt aan een dorp/ kern. Er moet weer (multifunctionele) invulling voor gevonden worden. Meerdere Multifunctionele gebouwen in eenzelfde dorp zullen moeten "vissen uit eenzelfde vijver"? Het moet uiteindelijk allemaal wel weer onderhouden/geëxploiteerd worden! Heeft een provincie, een gemeente hierin ook een verantwoordelijkheid?

Ja die verantwoordelijkheid is er maar kan alleen in gezamenlijkheid worden opgepakt met alle spelers (gemeente (provincie), eigenaren van kerken en ander maatschappelijk vastgoed en inwoners van een dorp). Tot voor kort werden kerkgebouwen/eigenaren niet betrokken in het gesprek over alle maatschappelijke gebouwen in een kern. Je ziet nu langzamerhand dat bij het opstellen van beleid m.b.t. maatschappelijk vastgoed ook deze categorie een plek krijgt. Het heeft de aanbeveling om als kern samen te kijken naar de gewenste functies die

een bijdrage leveren aan de leefbaarheid en vervolgens te kijken welke gebouwen hierbij passen.

Overigens is het eerst zoeken naar het gesprek hierover omdat kerkeigenaren/bestuurders hun kerk niet als 'vastgoed' zien. Maar als kerken meer activiteiten gaan ontplooiën schuiven ze wel op naar deze markt.

14. Zijn er subsidiemogelijkheden voor externe begeleiding van kerken, het proces om te komen tot een kerkvisie?

Die zijn er zeker! Wellicht heeft jullie gemeente hier middelen voor beschikbaar gesteld. Kijk anders eens op de website van het subsidieloket van provincie Overijssel. Misschien interessant om mee te nemen in jullie visie: hoe kun je de kerk op een brede wijze inzet voor jullie dorp of wijk. Succes!

15. Een RK kerk is een Godshuis, een 24 uur per dag gewijde sacrale ruimte. Een PKN-kerk niet. Wat betekent dit economisch?

Ook een gewijde RK Kerk heeft waarde in het economisch verkeer. Er wordt geen WOZ-waarde bepaald voor kerkgebouwen die meer dan 70% bestemd zijn voor de eredienst. In "The Quidelines of decommission" hebben de bisschoppen in Rome aangegeven wat men niet toestaat in de kerk. Wat wel mag, (nevengebruik) gaat per decreet van de bisschop. [De richtlijn hiervoor is te vinden op website Kerkelijk Waardebeheer](#)

16. Mooi dat de kerk de opbrengst van afgestoten kerken wil gebruiken om andere kerken overeind te houden maar de kerken zijn in veel gevallen door parochianen zelf gebouwd en bekostigd. Wat vinden we daarvan?

Parochianen en gemeenteleden hebben bijgedragen aan de geloofsgemeenschap, en aan het kerkgebouw. Ze zijn niet persoonlijk aandeelhouder of eigenaar. Het eigendom ligt bij de rechtspersoon (parochie of kerkelijke gemeente). Dit ligt gevoelsmatig natuurlijk wel anders en vraagt ook om heldere communicatie en meenemen van parochianen in proces van afstoten.

17. Zit er hierin niet de uitdaging van de kerken, om meer aan te sluiten bij de wensen van deze tijd?

Ja, het is een grote uitdaging voor kerken om aan te sluiten bij de huidige tijd. Daar zijn ook goede voorbeelden van. Er is net een boek uitgekomen met voorbeelden van herbestemde kerkgebouwen. Om dit boek te bestellen:

<https://www.uitgeverijblauwdruk.nl/kerkgebouwen/>

18. Maar kardinaal Eijk wil geen gesplitst gebruik!

Ook in het Aartsbisdom komt men gesplitst gebruik tegen. Indien er een 'harde' scheiding gemaakt wordt tussen het sacrale en niet-sacrale deel is het in sommige gevallen mogelijk. Dit hangt erg af van alle andere factoren die meespelen (levensvatbaarheid totaalplan, visie vanuit gebouwenplan voor alle kerkgebouwen van parochie enz)

19. Wat zou het mooi zijn om kerkgebouwen naast voor de gemeenschap oecumenisch te gebruiken. Dat doen ze in Oost-Europa wel meer. Denkbaar in Nederland?

Er zijn in Nederland ook kerkgebouwen die oecumenisch worden gebruikt. Het aantal neemt evenwel de laatste jaren af.

20. Naast het vinden van een goede herbestemming van een kerkgebouw is het verkrijgen van een sluitende begroting een uitdaging. Vooral ook omdat het gebouw nog gekocht moet worden van de parochie en onderhoud duur is voor een dergelijk gebouw. Zijn er instanties waar een dorpsgemeenschap terecht kan voor hulp op dit gebied?

Als je wilt kunnen wij je in contact brengen met mensen die jullie hierbij zouden kunnen helpen. Je mag een mail sturen naar kimverweij@ovkk.nl

21. Wie heeft ervaring met een onderzoek naar draagvlak voor behoud van kerkgebouw voor dorpsgemeenschap

Als je wilt kunnen wij je in contact brengen met mensen die jullie hierbij zouden kunnen helpen. Je mag een mail sturen naar kimverweij@ovkk.nl

22. Het woord "kerk" schrikt soms mensen af. Als je spreekt over "ruimten tot bezinning" is de belangstelling vanuit de samenleving groter. Hoe wordt dit ervaren.

Kerkgebouwen worden geassocieerd met de officiële kerk, en dat is niet altijd positief. Misschien is het beter om dat in gesprek te brengen ipv verhullend taalgebruik te gaan gebruiken.